

توجه صرف به عوامل مادی در اقتصاد؛ از آثار جهان‌بینی غیرالهی در نظام سرمایه‌داری

یکی از آثار مهم اختلاف جهان‌بینی در اقتصاد اسلامی و نظام سرمایه‌داری آن است که در نظام اقتصاد سرمایه‌داری تنها به عوامل مادی توجه می‌شود، در حالی که در نظام اقتصادی اسلام این عوامل الهی و غیر مادی (مانند صدقه، نماز باران و ...) از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

میرمعزی در نشست «؛ نظام اقتصادی از دیدگاه قرآن کریم» تأکید کرد:

توجه صرف به عوامل مادی در اقتصاد؛ از آثار جهان‌بینی غیرالهی در نظام سرمایه‌داری

یکی از آثار مهم اختلاف جهان‌بینی در اقتصاد اسلامی و نظام سرمایه‌داری آن است که در نظام اقتصاد سرمایه‌داری تنها به عوامل مادی توجه می‌شود، در حالی که در نظام اقتصادی اسلام این عوامل الهی و غیر مادی (مانند صدقه، نماز باران و ...) از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، دومین جلسه از سلسله جلسات نظریه‌پردازی در حوزه اقتصاد اسلامی با عنوان «؛ نظام اقتصادی از دیدگاه قرآن کریم» با موضوع «؛ مبانی فلسفی نظام اقتصادی اسلام از دیدگاه قرآن کریم» با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین سیدحسین میرمعزی، عضو شورای عالی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، امروز دوشنبه 18 اردیبهشت‌ماه، در سالن کنفرانس سازمان فعالیت‌های قرآنی کشور برگزار شد.

بنابر این گزارش، حجت‌الاسلام میرمعزی، در ابتدای سخنان خود با اشاره به مقدماتی در باب نظام اقتصادی اسلام اظهار کرد: نخستین مقدمه به روش استفاده از قرآن کریم در ارتباط با نظام اقتصادی برمی‌گردد و دومین مقدمه به تعریف نظام اقتصادی و تبیین اجرای آن مربوط می‌شود و پس از این دو مقدمه است که باید به اصل و متن بحث یعنی استنطاق قرآن نسبت به نظام اقتصاد اسلامی پرداخت.

وی با مروری بر مطالب جلسه پیشین در تعریف نظام اقتصادی گفت: نظام اقتصادی عبارت از مجموعه‌ای از رفتارها و روابط اقتصادی در سه حوزه تولید، توزیع و مصرف است که به صورت سازگار و هماهنگ باهم به صورت اهداف معینی مانند رشد، عدالت، امنیت اقتصادی هماهنگ می‌شوند. این الگوهای رفتاری و روابط که از مردم و دولت سر می‌زند، مبتنی بر مبانی فلسفی و مکتبی هستند که در چارچوب اخلاق و حقوق (فقه) محقق می‌شوند.

این مدرس حوزه و دانشگاه افزود: برای مطالعه نظام اقتصادی از منظر اسلام، گام نخست آن است که مبانی فلسفی آن را بشناسیم و تفاوت این مبانی را با نظام‌های اقتصادی دیگر از جمله نظام سرمایه‌داری تبیین کنیم. برای نیل به تفاوت نظام اقتصادی باید به دنبال تفاوت در مبانی برویم و آن‌گاه ببینیم که این تفاوت چه تأثیری بر این نظام دارد.

حجت‌الاسلام میرمعزی در تشریح مبانی فلسفی نظام اقتصادی از دیدگاه قرآن گفت: مبانی فلسفی معمولاً به دو دسته جهان‌بینی و معرفت‌شناسی تقسیم می‌شوند. جهان‌بینی مشتمل بر چهار عنوان و سرفصل اصلی خداشناسی، جهان‌شناسی، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی است. شهید مطهری در تعریف جهان‌بینی می‌گوید: نوع برداشت و طرز تفکری که یک مکتب درباره جهان و هستی عرضه می‌دارد، زیرساز و تکیه‌گاه فکری آن مکتب به شمار می‌آید، این زیرساز و تکیه‌گاه اصطلاحاً جهان‌بینی نامیده می‌شود. بنابراین جهان‌بینی در حقیقت نوع نگاه یک مکتب به عالم هستی شامل خدا، جهان، انسان و پدیده‌ای به نام جامعه و ارتباط و تعامل اینها را مورد بحث قرار می‌دهد.

وی عنوان کرد: بحث معرفت‌شناسی یا نظریه معرفت شاخه‌ای از فلسفه است که به بررسی ماهیت و حدود معرفت، پیش‌فرض‌ها و مبانی معرفت و قابلیت اعتماد به ادعاهای معرفتی را می‌سنجد. چپستی معرفت و چگونگی حاصل شدن آن، ابزارهای حصول معرفت، اعتبار این ابزارها، ملاک صحت و سقم معرفت و ... این‌گونه بحث‌ها در مبانی معرفت‌شناسی مورد مطالعه قرار می‌گیرند و مبانی معرفت‌شناسی زیربنای علم قرار می‌گیرد.

عضو شورای عالی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در ادامه سخنان خود به مبحث خداشناسی از دیدگاه قرآن پرداخت و گفت: در قرون وسطا عقیده درباره خداوند درست بود و غربیان به خالقیت خداوند و حفظ و مراقبت و تدبیر جهان از جانب او معتقد بودند. اما با رشد بحث‌های نظریه‌های علمی گالیله و سپس نظریه نیوتن دئیسیم رواج می‌یابد؛ مکتبی که بر اساس آن خداوند یک ساعت‌ساز لاهوتی یا معمار بازنشسته است.

وی ادامه داد: به عقیده دئیسیم خداوند در خلقت عالم هستی (انسانی و غیر انسانی) مؤثر است، ولی در بقای آن دخالت نمی‌کند.

کم‌کم اینها از این هم دورتر می‌شوند و به جایی می‌رسند که کم‌کم نافی و منکر خدا (مانند سوسیالیست‌ها) و یا لادری شدند. آدام اسمیت پدر اقتصاد لیبرال سرمایه‌داری در همین فضای فلسفی است که متولد می‌شود و رشد می‌کند.

نویسنده کتاب «نظام اقتصادی اسلام» در ادامه سخنان خود به تفکیک صفات الهی به دو دسته صفات ذات و فعل پرداخت و ادامه داد: در قرآن بیش از 60 صفت از صفات فعل الهی برشمرده شده و از آن میان صفات مرتبط با نظام اقتصادی اسلام به دو دسته تقسیم می‌شوند: صفاتی که رابطه خداوند و جهان هستی را بیان می‌کنند و صفاتی که رابطه خداوند با انسان و جامعه انسانی را بیان می‌کنند.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در ادامه سخنان خود با استفاده از استشادات قرآنی به بررسی و تشریح برخی از صفات الهی از جمله خالق، حی، مالک، رب، حفیظ، محیط، قیوم، فعال مایشاء (فعال لما یرید)، هادی، عادل، ولی و هادی و رزاق و تطبیق آن با مبانی نظام اقتصادی لیبرال سرمایه‌داری پرداخت.

حجت‌الاسلام میرمعزی تصریح کرد: نگاه مکتب سرمایه‌داری لیبرال (دئیسم) نگاه تازه‌ای نیست؛ این نگاه از آن یهود بوده و در قرآن نیز بر آن تصریح شده است. (مآئده/64) از دیدگاه قرآن خداوند نه تنها آفریننده و مالک جهان است؛ بلکه پرورش دهنده و نگه دارنده آن نیز به شمار می‌رود. او به همه ذرات هستی احاطه علمی و وجودی دارد و برپا دارنده همه چیز است.

وی افزود: اگر خداوند لحظه‌ای عنایت خود را از این جهان بردارد، این جهان به کلی نابود می‌شود، خداوند علت ایجاد و بقای جهان است. هدایت تکوینی همه موجودات و هدایت تشریعی انسان به دست اوست. او روزی آفریده‌ها را به وسیله اسباب مادی و غیر مادی تدبیر می‌کند. این تصویر از خداوند با تصویر معمار بازنشسته‌ای که لیبرالیسم از خدا ارائه می‌دهد، به کلی متفاوت است.

عضو شورای عالی الگوی اسلامی – ایرانی پیشرفت ادامه داد: یکی از آثار مهم این اختلاف آن است که در نظام اقتصاد سرمایه‌داری تنها به عوامل مادی توجه می‌شود و عوامل غیر مادی و الهی در حوزه اقتصاد جایی ندارد؛ در حالی که در نظام اقتصادی اسلام این عوامل از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. برای نمونه در روایات ما نماز باران و استغفار عامل نزول باران رحمت الهی و رفع خشکسالی شمرده شده و پیامبر(ص) و امیرمؤمنان(ع) بارها برای رفع این پدیده نماز باران خوانده‌اند.